

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ KURULTAYI'NDA AHMET BAYTURSUNULI'NIN BİLDİRİSİ VE BİR DEĞERLENDİRME

MEHMET İSMAİL - VAHİT TÜRK

Aşağıda, Bakü'de 1926 yılının 26 Şubat-6 Mart tarihleri arasında yapılan Birinci Türkoloji Kurultayı'na Ahmet Baytursun tarafından sunulan bildirinin Mehmet İsmail tarafından Rusçadan yapılmış çevirisini ve yine Ahmet Baytursun'un kurultayı değerlendiren bir yazısının Vahit Türk tarafından Kazak Türkçesinden yapılmış aktarmasını bulacaksınız.

Ahmet Baytursun, Kazak dil biliminin kurucusu, Arap alfabesini Kazak Türkçesine uygulayan kişi, pek çok zorluklara göğüs gererek kendisini yetiştirmiş bir bilim adamı ve aydındır. Çar hükûmetinin Türk soylulara uyguladığı işkence ve zorbalıklara ailesiyle birlikte çocuk yaştan itibaren bizzat maruz kalmış, Ekim ihtilâlinin ilk yıllarında milletin hürriyeti için ümide ve hayale kapılmış. İhtilâl yıllarında Alaş Orda hükûmetinin Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmış, Stalin'li yılların Çarlık devrini mumla aratan işkencelerini, sürgünlerini hapisliklerini yaşamıştır. Rus asıllı eşi Aleksandra - Baytursun'la evlendikten sonra adı Bedrisafa - başka bir şehre, kendisi başka bir şehre sürgüne gönderilmiş ve sonunda 1937'de Stalin'in Türk soylu bütün aydınlara, komünist partisi üyeleri de dahil olmak üzere, uyguladığı "kızıl kırgın"da ödürülmüştür. Suçu; turnacılık, vatan hainliği, Türkiye casusluğu ve buna benzer pek çok şeydir. Gürcü milletin tarihî intikamını bütün Türk soylulardan almak isteyen Stalin, yukarıda belirtilen suçlarla pek çok Türk aydınını, önce kendisine mezarını kazdırtmış, sonra kurşuna dizdirtmiş, sonra da mahkeme edip idama mahkûm etmiştir.

Bu bildiri ve değerlendirme yazısında yakın tarihimizin önemli bir kararı hakkında bazı bilgilere rastlamaktayız. Bu alfabe değiştirme meselesidir. Bu kongreye Türkiye'den Fuat Köprülü, Azerbaycan kökenli Hüseyinzade Ali, Jul-yus Mesaroş, Paul Wittek gibi ilim adamları katılmışlardır. Kongre, Türk dün-

yasının hemen her yerinden ve dünyanın değişik milletlerinden 131 ilim adamı, pedagog, gazeteci ve edebiyatçının katılımıyla yapılmıştır.

Baytursun'un bildirisinden öğrendiğimize göre Türk dünyasındaki alfabe değişikliği kararı, pek çok aydın ve ilim adamının karşı çıkmasına rağmen bu kongrede oy çokluğuyla alınmış ve bu karar kongrenin hemen sonrasında Türk dünyasının her yerinde uygulanmıştır. Yani bizim alfabeyi değiştirmemizin sebebi, ilkokullarımızda hâlâ çocuklarımıza "siz geri zekâlısınız dercesine" öğrettiğimiz "Arap harflerini okuyup yazmak zordu" gerekçesi değil, Türk dünyasıyla yazı birliğini devam ettirme düşüncesidir. Nitekim bu yazı birliği 1938'e kadar devam etmiş ve Stalin'in Türk halklarının her birine Kiril alfabesini farklı şekillerle uygulamasıyla son bulmuştur.

Şimdi önce Baytursun'un bildirisini, arkasında da değerlendirme yazısını görelim.

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ KURULTAYI

26 Şubat - 6 Mart

(stenografik rapor)

Azerbaycan Araştırma ve Eğitim Cemiyeti - BAKÜ -1926

Baytursun: İlk önce doğru alfabeden ne talep olunduğu sorusuna cevap vermek gerekir. İstenmektedir ki, doğru alfabe dilin bütün seslerini tam olarak ve başarıyla yazıya geçirebilsin, ayrıca bu alfabenin öğrenilmesi de kolay olsun. Bunlar, istenen iki temel şarttır. Tartışma da buradan doğuyor.

Biri, sesleri tam yansıtmanın doğru alfabe seçimiyle ilgili olduğuna katılıyor, ötekiler bunun aksini söylüyor. Aslında ise sesleri tam yansıtma, yani düzgün yazı, alfabenin kusurlu olması hâlinde alfabeyle ilgili olabilir. Meselâ, Rus alfabesini göz önüne alalım; Rus alfabesinde yetersizlik vardır, *e(yo)*, *Ю(yu)* ve *Я (ya)* harflerini ele alalım. Prof. Şçerbak'ın belirttiği "hvastalsa", "hvastalsya" (övündü-övündü). Bu karışıklık neden kaynaklanıyor? Çünkü *a* sesi için gerek-

li işaret yoktur. Meselâ “daryu” (hediye ediyorum) ve “dayu” (veriyorum) kelimelerinde siz “İO” sesinin büsbütün değişik telâffuzunu görürsünüz. Demek ki, Rus alfabesinde “e” sesi için uygun işaret yoktur. Eğer alfabe kusursuz değilse, o zaman gerçekten de eksiklik yazıda etkisini gösterecektir.

Alfabenin kusursuz olmasının şartı, her ses için gerekli işaretin olmasıdır, bu işaretin de hiçbir zaman değişmemesi gerekir. Şimdi başka bir soru da, burada neyi esas almak gerekir? Etimolojiyi mi, tarihi mi, yoksa fonetik unsurları mı? Hangisini esas almalı? Bize göre en ideal doğru alfabe, fonetik esasa dayanandır. Eğer öteki doğru yazılara bakacak olursak, belirtmek gerekir ki, onlar başka esaslara dayanmaktadır. Doğru yazı esasen dille ve onun karakteriyle ilgilidir. Eğer örnek olarak etimolojik prensipleri kullanan Rusçayı gösterecek olursak, o zaman ilk söylememiz gereken, bu dilin karmakarışık ve düzensiz olduğudur. Çünkü aynı kelime vurgusu değiştiğinde büsbütün başka bir biçim alır. Meselâ, “voda” (su), “vodı” (sular). Vurgu tonu değiştiğinde, önce “a” olan ses “o” ya döner. Bütün bunlar Rusçayı karmaşık ve düzensiz bir dil hâline sokar. Hangi dilde durum bu şekildeyse, o dil için gerçekten de etimolojik prensipleri kullanmak gerekir. Ben öteki dilleri çok iyi de bilmiyorum, ama bizim dillerden Kırgızca ve Kazakçayı iyi biliyorum. Bu diller en düzenli dillerdir. Bu dillerde en ciddi ses kuralları mevcuttur ve her ses söz sonunda kimyevî unsurlar gibi aynı karşılığı vermektedir. Bu dil, en olgun ve en düzenli dildir. Eğer diğer Türklerde de böyle bir dil mevcutsa, o takdirde bu diller için etimolojik prensibi esas almaya hiç gerek yoktur.

Biraz da doğru alfabenin öğrenilmesi üzerinde duralım : Bizce en ideal olan doğru alfabe, fonetik prensibi esas alan alfabedir. Biz Kazaklar, fonetik yazıyı pratik olarak bir süredir kullanmaktayız ve sonuç oldukça iyidir. Bir yıl süreyle bizim alfabemizi öğrenmiş olan öğrenci, Rus okulunun 4.sınıfını bitirmiş olan öğrenci kadar hatasız yazabiliyor. 4. sınıfı bitirmiş olan öğrencilerimiz ise Rusların 9. sınıfını bitirmiş öğrenci kadar iyi derecede yazabilmektedir. Fonetik yazının tahsili ne kadar kolaylaştırdığını kendiniz kıyaslayın. Okur yazarlığın sos-

yal değerini göz önüne alarak, herkes için erişilebilir olmasına çaba göstermek gerekir. Okur - yazarlık, öğretimde kolaylığı sağlar. Bu anlamda fonetik yazıyı öğrenmiş olmak, yalnızca çocukların eğitimini değil, büyüklerin eğitimini de kolaylaştırır.

Ben burada tarihî esasa dayanan yazının prensibine de değinmek istiyorum. Öyle Türk halkları vardır ki, henüz gelenekten, an'aneden kurtulmamıştır. Meselâ Azerbaycanlılar ve Osmanlılar, şimdiye kadar yazının tarihî prensiplerini devam ettirmişlerdir. Bize Araplardan geçmiş olan yazıyı muhafazakâr bir şekilde şimdiye kadar korumaya çaba göstermişlerdir. Buna karşı çıkmayı, kutlu bir şeye hakaret gibi kabul ediyorlar. Böyle davranmak doğru değildir. Böyle davranmakla birlikte onlar, başkalarını muhafazakâr olmakla suçluyorlar. Ben bu durum burada belirtmek mecburiyetindeyim. Pek çok kişi, eğer biz Arap alfabesini kullanmaya devam edersek, bizim tutucu unsurlar olduğumuzu düşünecektir. Hayır. “Kutlu” yazının sonunu çoktan getirmişler.

Başka dillerden alıntı sözlerin fonetik tarzda kullanılmasına gelindiğinde ise, şunu söyleyebilirim ki, başka dillerden kelimeleri yalnız bilim amacıyla değil, ihtiyacımız olduğu gerekçesiyle ve halkın konuşma dili için almaktayız. Eğer “ajol”u almışsak, Kırgızlar bunu kendi kelimesi olarak kabul etmektedirler ve hiçbir zaman Kazaklar, Arap “zakol”unun şeklini değiştirip kendi sözlerine benzetmiş denmemektedir. Bu tür yeni çok kelime vardır. Meselâ, “kamissar” kelimesi. Kazaklar bu kelimeyi “komyusser” şeklinde kullanıyorlar. Şimdi ne yapmak gerekir? Bu kelimeyi Avrupalılar hangi şekilde kullanıyorlarsa, o şekilde muhafaza etmek mi gerekir? Ama Kazak boğumlaması, bu tür söz yapısını kabul etmiyor. Bundan dolayı biz, yabancı sözleri Kazakların telâffuz edebileceği biçime sokarak almayı düşünürüz. Öteki Türk halkları da aynı yolu seçmelidir. Bu durumda alıntı sözün kaynağı değil, daha çok halkın konuşma dilinde almış olduğu biçim esas olmalıdır.

Ben burada pek çok şeyi söylemekten vaz geçiyorum, ancak şunu söylemem gerekir ki, krultayı açarken Sayın Agamalıoğlu, sayın Pavloviç vb., alfabenin gelişmeye engel olduğunu söylediler. Dilleri göz önüne alalım, meselâ Rus dili-

ni. Rus dili, bizim dilimizle karşılaştırıldığında Çin yazısı gibidir. Bu dilde her kelimeyi İngiliz, Alman, Fransız dillerinde olduğu gibi yazmak, papağan gibi ezberlemek gerekir. Bu da bizim okuma yazmamızla kıyaslandığında doğrudan doğruya Çin hiyeroglifidir. Biz yalnızca 24 işaret öğreniriz, onlara dilde ne varsa hepsini ezberlemek mecburiyetindedir. Her dilde ne kadar kelime varsa hepsinin şeklini, görüntüsünü hafızana yerleştirmek drumundasın. Niçin? Çünkü onların alfabesi hiçbir sesi doğru düzgün karşılayamıyor.

Benim tebliğim Kazak bilim ve edebiyat adamlarının, halk için edebiyat terimleri hazırlaması ve bunları hazırlarken hangi prensipleri esas almaları gerektiği konusundadır:

1. Edebiyat terimlerinin hazırlanması konusunda belirteceğim asıl düşünceler, bildirinin özetinde açıklanmıştır. Öyle sanıyorum ki bu özetler bütün kurultay delegelerinin malûmudur. Benim bu bildirim, verilen özete yeni bir şey ilâve etmiyor. Aslında bildiri, ilâveden daha çok verilen özeti açıklayıcı bir mahiyet taşıyor. Bildiride anlatılan durum o kadar açıktır ki, hiç kimsede azıcık da olsa bir kuşku bırakmıyor. Anlatımın kısalığı, belki fikirlerimin tam anlaşılmasına engel olabilir. Bu yüzden bildirimde, önemli noktalara değindiğim özette belirtmek istediklerimi, imkân dahilinde genişleterek açıklamak düşüncesindeyim.
2. Yaşadığımız çağda hayatın temeli kültüre dayanmaktadır. Bu sebeple çağımızın önde gelen ülkeleri hayatın bütün alanlarını kültürel esaslara dayanarak kurmaktadırlar. Bu kesinlikle böyledir. Bunun tartışılacak bir yönü de yoktur. Nerede kültür zayıftır, orada toprak az ürün verir, araçlar verimsiz çalışır, sanayi ve ticaret az gelişmiştir, hastalığa ve ölüme karşı mücadeleye pek başarılı değildir, tabiat insana az itaat eder veya hiç etmez, onun afetleri insanlar için yıkıcı ve dağıtıcı olur. Çağımızda medeniyet en önemli ihtiyaçtır. Kültüre dayanmayan hayat, çeşitli tesadüflere maruz kalabilir. Örnek için çok uzağa gitmek gerekmez, 1921-22 yıllarının açlığı hâlâ hafızalarda dipdiridir. Ve böyle açıklıklar pek çok kere olmuştur, Rusya'nın hayatında bunun çok örneği vardır. Bu kadar sayısız, tükenmez tabii servetlere sahip olan bir ülkenin bu duruma gelmesini nasıl açıklaya-

biliriz? Tabii ki medenî gelişmenin halka yayılmaması ile, iki yıl üst üste yaşanacak bir kuraklık, bizim tarımcıları yeniden ilkel hâllerine döndürür. Yalnızca bir elverişsiz kış, bizim hayvancıları aynı duruma sokar. Artık bu bellidir. Her şeyde olduğu gibi, tabiatı kendine tâbi edememek, ülkemizdeki kültürün zayıflığındandır. Nitekim yüksek kültürel tarım ve hayvancılığın yapıldığı bir yerde, bu saydıklarımız olmaz.

3. Çağdaş kültür, yalnızca bir milletin veya ırkın değil, bütün insanlığın ortak çabası ve katkısının sonucudur. Her halkın kültüründe kendi ürettiklerinin dışında alıntı unsurlar vardır. Kültürlerdeki bu alış verişin onların ilişkilerini etkilediği, dost-düşman herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu kültür alış verışı bir milletin başka bir milleti hâkimiyetine almasıyla veya milletlerin birbiriyle iyi ilişkilerde bulunmamasıyla olabilir. Dinin-benzer anlayışları, âdetler, ahlâkî değerler, sosyal teşekküller, benzer in-siyakî hareketler, psikoloji vb. kültürün benimsenmesini ve etkileşimi kolaylaştırır. Doğanın tabii akışının devamı gibi, kültür de kendisinin gelişmesi için uygun şartlar talep eder. Rusya'da yaşayan Türk halklarının kendi kültürlerini geliştirmeleri için uygun şartları yoktu. Onlar bir tek halktan yani Ruslardan bir şeyler alabilirlerdi. Onlarla ise hayatlarının hiçbir yönü benzememekteydi. Üstelik öteki halklarla ilişkide köleleştirme, Ruslaştırma, Hıristiyanlaştırma politikası yürüten hükûmeti de onlar yönetmekteydi. Bu sebeple de hükûmete güvensizlik, Ruslara ve özellikle de Rus kültürüne antipati hâkimdi. Öte yandan dinî müsamahasızlığın hâkim olduğu pek çok Türk halkı da genellikle Müslümanlığın dışında, her şeye yabancılaşmış ve Müslümanlıkla ilgili ne varsa kölecesine taklit eder duruma gelmişti. Bu durum da onların kendi kültürünün, özellikle de edebiyatının gelişmesini olumsuz yönde etkilemişti. Rus devletinin politikaları sonucunda Rus manevî kültürü, son on yıllara kadar Rusya'daki Türk halklarının ruhî hayatını hiçbir şekilde etkilememiştir. Ruhî kültür etkileşimi yalnızca Türk halklarının kendi aralarında olmuştur. Burada ise daha önce belirttiğim gibi, onların hayatlarının benzer yönleri yardımcı olmuştur. Ruslarla kıyaslandığında Türk kavimlerinin birbirleriyle mane-

vî kültür alış verişi çok daha kolay olmuştur. Ama şurası da bir gerçektir ki, bu halkların birbirlerinden alacakları hiçbir şey yoktu. Onların birbirlerinden alabilecekleri sadece yazı ve din bilgileri olabilirdi. Öyle ki, hiçbir kültür alanı manevî hayatla dil kadar birbiriyle sıkı bağlı değildir. Dil ise kendiliğinden din ve yazı ile birlikte edebiyata girer. Edebiyatla birlikte de sezilmeden yabancı dillerden kelimeler alınır. Bu şekilde zaman geçtikçe yanlışlıklarla dolmuş, tabîî gidişini, kendi sistemini kaybetmiş, kısacası tam anlamıyla bir dil kirlenmesi oluşmuştur. Dinin ve yazılı edebiyatın etkilerinin hâlâ derine işlemeye imkân bulamadığı Türk halklarının bu felâketten kaçınmaları mümkün olmuştur. Meselâ, Kazak ve Kırgızlarda dinin ruhî köleleştirme etkisi olmamış ve onlar arasında dinî edebiyat yayılmamıştır. Bu yüzden de dil, kendi tabîî gelişme çizgisini izlemiştir.

4. Söylenenlerden de anlaşılacağı gibi Rusya'da yaşayan Türk halklarının kültürlerinin, dünyevî ve manevî hayatlarının gelişmesine, onların köle hayatı yaşamalarının çok etkisi olmuştur. Şimdi ise, bütün bu kölelik unsurlarından kurtulan Türk halkları çağdaş kültür hayatının bütün yönlerini algılamaya çaba göstermektedirler.

Yüksek hayat kültürünün ruhî ve maddî unsurlarını benimserken, düşünce ve anlamları da benimsemek gerekir. Bu kavram ve düşünceleri belirtmek için ana dilinin söz dağarcığı yeterli değildir. Bu yüzden bütün Türk hakları için şöyle kaçınılmaz bir mecburiyet vardır; onlar ya yabancı dillerden kelime almalı, ya da kendi dillerinin söz dağarcığını yüksek kültürden alınacak kavram ve düşüncelere uydurmalı ve böylece dilin terminolojisini oluşturmalıdırlar.

Diğer Türk halklarının terminoloji çalışmaları ile ilgili yeterli bilgi olmadığından, ben yalnızca biz Kazaklarda bu işin nasıl oluşturulduğu konusunda bir şeyler söyleyebilirim. Terminolojinin prensip yönü konusu üzerinde dururken, öteki Türk halklarının bu yöndeki gelişimlerine bir göz atacağız.

Tebliğimin özetinde belirttiğim gibi, 1905 ihtilâline kadar biz Kazaklara ana dilde bir şeyler yayımlamaya izin verilmiyordu. Bu ihtilâlden sonra Kazaklara

kendi dillerinde broşür, ders kitabı, gazete dergi yayımlamaya izin verildi. Bunların yanı sıra fonetik ve gramer yönünden Kazak dilinin özelliklerini ortaya koymak ve öğrenmek için birtakım çalışmalar başlatıldı. Kısacası, Kazak dili az bir süre zarfında bilinçli olarak işlenmiş bir dil görüntüsü sergilemeye başladı.

Biz Kazaklar daha başlangıçta, yani basın yayının ortaya çıkışında, diğer Türk halklarına göre farklı bir yol izlemiştik. Bu yol, ilk önce geniş halk kitlelerini göz önüne almak ve yayımlanan eserlerin az-çok okur yazar olan bütün insanlara ve onlar aracılığıyla da okuma yazma bilmeyenlere ulaşmasıydı. Biz, basın yayın aracılığıyla ortaya atılan her düşüncenin kitlede bilime ilgi uyandırmasına, bu yolla da dünya gerçeklerinin tam anlaşılmasına ve herkes tarafından kabul edilmesine çaba göstermekteydik. Bu hedeflere ulaşmanın ilk şartını da yayımlanan eserlerin dilinin halk tarafından kolay anlaşılır olmasında görüyorduk. Bu yolla, bir zamanlar ana dilde ifade imkânı olmayan düşünceler ve kavramlar ifade edilebilir hâle gelmiştir. Şimdi ise, Kazak söz ve deyim yapıcılığı bu ifade tarzını kabullenmek mecburiyetinde kalmıştır.

Hayatın kültür yönünün gelişmesi ve basın yayının ilerlemesiyle terimleri ortak hâle getirecek bir kuruluş oluşturmak gerekmiştir. Bu yapılmazsa aynı kavram farklı söz ve yapılarla karşılanabilir. Ortak terminoloji oluşturmak için bizim Akademik Merkez'de bir komisyon vardır. Bu komisyon, dilin barbarca kirlenmesini engellemek için belirli prensipleri ciddi olarak takip etmek mecburiyetindedir. Bu prensipler, Kazak bilim adamlarının 1924 yılının Temmuz ayında Orenburg'da yaptıkları birinci kurultayda tespit edilmiş ve benimsenmiştir. Bu prensipler şunlardır:

- a. Terminoloji için öyle Kazak sözlerini seçmek gerekir ki, onlar başka kelimelerle kıyaslandıklarında tam anlamıyla ifade edecekleri kavrama karşılık olabilsin. Bu, tabakalaşmayı önlemek için aydınların ve halkın, daha doğrusu okur yazar olanların ve olmayanların farklı dillerinin ortaya çıkması için yapılıyor. Bu durum biz Kazaklar için büyük önem taşıyor. Okur yazarların sayısı bizde çok azdır. Halk için düzenli okullar veya dersler, konferanslar şimdilik ne yazık ki yoktur. Dinleyiciler ve okur ya-

zarlar, kelimenin tam anlamıyla tesadüfen oluşmaktadır. Gazetelerin, dergilerin, broşürlerin kısacası yayın mahsullerinin kim tarafından ve nerede ortaya konduğu değil, bunların dillerinin geniş halk kitleleri için anlaşılabilir olması önem taşımaktadır. Ancak böyle bir durumda çok az bir aydın kitlesi, okuma yazma bilmeyen büyük bir topluma hizmet verebilir.

- b. İhtiyaç duyulan söz, Kazak dilinde bulunmadığı takdirde, bu sözleri Kazak diline yakın ve akraba dillerden almak gerekir. Bu hareket şu düşüncelerle yapılmaktadır, 1. Akraba dillerin sözlerinin büyük bir çoğunluğu biçim olarak aynı olmasa da aynı kökten gelir. Bu yüzden onlar kolay anlaşılabilir, ana dili kelimeleri gibi kulağa ve söyleyişe yabancı değildir. 2. Türk halkları birbiriyle sürekli olarak ilişkidir. Bu sebeple de kelimenin kökü aynı olmasa da, bir dilin sözlerinin büyük çoğunluğu öteki dillerin mensuplarına da tanıdık gelmektedir.

Yaygın dünya terminolojisi de Kazak dilinin tabiatına uygun değişikliklerle kabul edilebilir. Kazakça sözler varken onların yerine yabancı sözleri kabul ettirmek zor omaktadır. Bu değişimi yaparken ortak dünya terimleri ile Kazak sözlerini bir arada bulundurmamak lâzım gelir. Böyle yapıldığında seçme hakkı toplumun kendisine bırakılıyor. Ortak terimler derken biz Arapça sözleri değil, genel batı ortak terminolojisini kast etmekteyiz. Bunu tercih etmemenin tek sebebi, hâli hazırda biz Arap kültürünün bütün başarıları, tümüyle batı dillerine de yansımıştır. Ancak benimsenen terminoloji de Kazak dilinin ilk alışkanlık hâlindeki boğumlamasına ve ses kurallarına uymalıdır. Yabancı sözleri özümsemek için bu çok gereklidir. Kazak dilinin tabiatına uymayan ve Kazakça olmayan bütün kelimeler, Kazak konuşma diline uygun şekilde değiştirilmelidir. Bu demektir ki, 1. Ses bakımından Kazak diline yabancı olan sözler, gerekli ses değişimine uğratılır, 2. Kazakça olmayan sözlerin son ekleri Kazakça eklerle değiştirilir, 3. İkili sözler alelâde biçim kabul edilir, 4. Kazak diline yabancı olan sözlerin son kısımları dilin telâffuz imkânları son haddine kadar kullanılarak değiştirilir. Meselâ, Orenburg-Orınbor, Camara-Camar, nuhovoy (tüy)-bökebay, pokrov (örtü)-bokıpay, adamovskiy-adamay vb.

Dili yabancı sözlerden koruyan bu ölçüler sayesinde biz Kazaklar, çağımızda tek bir dile sahibiz. Dilimiz konuşma ve edebî dile, avam dili ve aydın diline ayrılmıyor. Bu ölçüler olmasaydı bizim dilimiz de uzun zamandan beri basın yayına sahip olan Türk halklarının dillerinin durumuna düşerdi. Anadolu ve Azerbaycan'da halk kitlelerinin nasıl konuştuğu tarafımdan bilinmektedir. Eğer onlar yazdıkları dilde konuşmuş olsalardı, o takdirde onlarda Türklükten pek az bir şey kalırdı. Onların edebî dillerindeki Türkçe unsurlar, pek çok yabancı sözle kuşatılmış, yıpratılmış, sakat edilmiştir ve âdeta cılız bir iskelete dönmüştür. Anadolu Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinden sonra bana göre en hatalı dillerden biri de, uzun zamandan beri basın yayına sahip olan Tatar dilidir. O da yabancı sözleri suistimal eden dillerden biridir. Özbek dili de bende, büyük ölçüde kirletilmiş bir dil etkisi bırakıyor. Kırım edebî dili de aynı durumdadır. Başkurt edebî dili yeni oluşmaktadır, öyle gözüküyor ki onlar, edebî dillerini yabancı etkilerden korumaya gayret etmektedirler. Türkmen edebiyatı da aynı yolu denemektedir. Dış etkilerden, yabancı sözlerden azat olan dillerden biri de Kırgız dilidir. Edebî dilin gelişmesinde onlar da bizim izlediğimiz yolu izlemektedirler.

Son olarak şunları söylemek istiyorum: Bizim edebî dil prensiplerimiz doğru tespit edilmiş ve biz doğru olanı bulmuşuz. Bu yol, basın yayının geniş halk kitlelerine ulaşması için en doğru yoldur. Basın yayını ise bildirim özetinde ve şimdi tebliğimde belirttiğim gibi geniş halk kitlelerinin kültürünün gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kendi kültürümüzün seviyesini üst tabakanın edindiği bilgilerin derecesiyle değil, bu bilgilerin aşağı tabakalar arasındaki yayılması derecesiyle ölçmeliyiz.

Çağdaş dünyada yüksek kültüre sahip olmayan ekonomi ve rekabet, var olma mücadelesi veren silahsız insanın silahlı mücadelesine benzemektedir. Her gün açıkça görülmektedir ki, herhangi bir faaliyet alanının gelişmesi özel bilgiye ve ileri tekniğe ihtiyaç göstermektedir. Çağdaş sosyal ve ekonomik hayatın doğru ve başarılı gelişmesi, ancak halkın kültür seviyesinin yüksek olduğu zaman mümkün olur. Günümüzün en belirgin vasfı olan ağır sanayi tesisleri de iş-

çisinden yüksek seviyede bir kültür istemektedir. Refah ve mutluluğumuzun esasını kültür seviyesi talep etmektedir. Her türlü izm, sovyetleştirme, sömürgeleştirme, elektrikleştirme, sanayileştirme vb. bütün bunlar toplumun faal bir şekilde katılımını gerektiriyor, bunların her biri kendi şartlarında toplumun esnekliğine ve canlı zekâsına muhtaçtır. Ne zaman ki insan yalnızca tek bir fizikî işe kapanıyor, bu özellik gelişmiyor. Bilgi ve emek her an birbirini etkileyen şeylerdir. Bilgi aktif değil, pasif olacaktır. Halk kitlesini bilgiyle donatmakta basın ayrı bir önemi vardır. Her şeyden önce basının halk kitlesi için anlaşılır olmasını sağlamak gerekir. Bu, konunun bir yönüdür. Başka bir yönü ise, biz Türk halkları birçok öteki halk gibi yüksek kültürlü milletlerden geri kalmışız. Gelişme yolunda onlarla yarışmıyoruz. Onların yüksek kültürel hayatının gerek maddî, gerek manevî birçok lüks nesnelere var ki, bizim için şimdilik erişilmezdir. Biz yüksek kültürlü halklardan farklı dillerin kalın duvarları ile uzaklaştırılmışız. Bu da kendi etkisi ölçüsünde bizim batı kültürü ile kavuşma çabalarımıza ve bu yöndeki hareketlerimize engel oluyor.

Türk halklarının kültür gücü ve seviyesi aynı değildir. Bu yüzden de bir Türk kavmi kendi kültürel gelişmesine göre bir diğerinden öne geçebilir. Onların en azından manevî kültürel alanda birbirlerinden yararlanmaları için hiç olmazsa basın yayın eserlerinin birbirleri için erişilebilir olmasını sağlamak gerekir. Bunu sağlamak için ilk adım, Türk lehçelerinin bir an önce yabancı sözlerden kurtulmasıdır. Bana göre bütün Türk halkları edebî dilin terminolojisini yaparken Kazak bakış açısını kullansalardı, daha doğru sonuçlara ulaşmış olurlardı. Bu yolla bizim her birimiz kendi dilimizi yabancı sözlerin lüzumsuz yükünden, yabancı dillerin kirletmesinden kurtararak, basılı eserlerimizi gerek kendi halk kitlemize, gerekse diğer Türk halklarına erişilir duruma getirebilirdik.

Türkoloji Kurultayı

Birinci Türkoloji kurultayı Şubat'ın 26'sında başlayıp Mart'ın 6'sında sona erdi. Türk yurtlarından temsilci göndermeyen çok azdı. Kalmuklar da temsilci göndermişti. Bir ucu İstanbul, ikinci ucu kuzeydoğudaki Yakut. Bu ikisi arasın-

daki Türk soylu halkların çoğunun temsilcileri vardı. Daha önce kâğıt üzerinde tanışıklığı ve görüşmesi olmayan Türk yurtlarının temsilcileri birbirlerini yüz yüze görüp tanıştılar.

Akademi üyesi Türkologlardan; Barthold, Oldenburg, Krımskiy ve başka profesörler katıldı. Batı ülkelerinden Alman profesörü Mensel, macar profesörü Meysereş, Anadolu Türk profesörü Köprülüzade ile Hüseyinzade Kurultay'a katıldılar.

Kurultay'ın gündemi için 14 mesele tespit edilmişti. Bu meselelerin her birinden 4-5, hatta 8-9 bildiri sunuldu. Fakat mesele çok olmakla birlikte, kurultaya davet edenlerin çoğunun beklentisinin Lâtin harfi olduğu, kurultayı açanların da, hükûmet tarafından kutlulayanların da sözlerinden ortaya çıktı.

Bu yüzden harfle ilgili bütün meselelere daha çok önem verilerek, daha çok üzerinde duruldu, diğer meseleler at üstünden söylenip geçilmiş gibi oldu.

Kurultay programındaki meseleler şunlardı :

1. Türk yurtlarının tarihini tanımayla ilgili işlerin bugünkü durumu ve geleceği. Bildiriciler: Barthold, Prof. Baruzdin, Tatar tarihçisi Ubaydullin Aziz.
2. Türk yurtlarının medeniyetini araştırma işinin bugünkü durumu ve geleceği. Bildiriciler: Rudenko, Meysereş, Prof. Miller ve Şursen.
3. Türk dillerinin kendi aralarındaki ve Moğol, Tunguz, Fin-Ugor, Japon dilleriyle akrabalığı. Bildiriciler : Prof. Çobanzade ve Prof. Kinko.
4. Türk dillerini araştırma meselesinin bugünkü durumu ve geleceği. Bildiriciler: Samoyloviç, Malov, Aşmarin adlı profesörler.
5. İmlânın genel esası. Bildiriciler : Prof. Şçerbak. Türk imlâları. Bildiriciler: Tatar yazarı İbrahim Oğlu Alimcan, Azerbaycanlı Agazade.
6. Fen sözlerinin sistemi meselesi. Bildiriciler : Prof. Çobanzade ile Ziyenat. Türk dilinin fen sözleri hakkında. Bildiriciler : Zaynalı, Odabaş, Baytursunulı.

7. Alfabe tenkidi (fen yönünden), alfabe tenkidi (iş yönünden). Bildiriciler: Prof. Yakovlev ve Prof. Jirkov. Türk alfabeleri hakkında. Bildiriciler: Mametzade, Şarapılı Alimcan, Alparulı, Törekululu, Berdiulu, Omarulu.
8. Ana dilini öğretmekle ilgili yeni metotlar hakkında. Bildirici: Prof. Şçerbak. Türk dilini okutma meselesi hakkında. Bildirici: Efendizade.
9. Türk edebiyat dillerinin gelişmesi hakkında. Bildiriciler: Prof. Köprülüzade ile Akimulu Nimet.
10. Türk edebiyat dillerinin araştırılması konusunun bugünkü durumu ve geçmişi. Bildiriciler: Prof. Köprülüzade, Prof. Mensel ve Sagadioğlu Abdurrahman.
11. Türk idare teşkilâtlarının yeni kurulan şubeleriyle yakın zamanda yaptıkları işler hakkında.
12. Ülke araştırma konusunun metotları. Bildirici: Oldenburg.
13. Türk yurtlarının medeniyet konusunda son zamandaki gelişmesi. Bildirici: Pavloviç.
14. Teşkilâtlanma meselesi.

Bu kadar çok meseleyle ilgili sunulan bildirilerin hangisinin ne türde hazırlandığı, nasıl üzerinde durulduğunu anlatmak için yer dar olduğundan ve Kurultay'da ne olup bittiğiyle ilgili bütün bilgiler yayımlanacağından, Kurultay haberi bütünü olarak anlatmayı değil de, okumayla ilgili pek çok meseleden bir kısmı üzerinde birazcık durmayı istiyorum.

Bu meseleler: 1. İmlâ, 2. Fen sözleri, 3. Alfabe, 4. Ana dilini okutma ile ilgili olanlardır.

Bu meseleler hakkında önce Rus bilim adamlarının fen fetvası türündeki bildirileri sunuldu, daha sonra başkalarının bildirileri sunuldu.

İmlâ konusunda bildiri sunan Prof. Şçerbak'ın sözleri kısaca şunlardı :

Dört farklı sistemli alfabe vardır: 1. Ses sistemli, 2. Akriba sistemli, 3. Tarih sistemli, 4. Damga sistemli.

Ses sistemli imlâ, kelimeyi söylenişine göre yazma (Kazak ve Kırgız imlâsı ses sistemlidir). Akraba sistemli imlâ, kelimenin yalnız söylenişine bakmayıp, köküne de bağlı kalarak yazma (Rus imlâsı akraba sistemlidir). 3. Tarih sistemli imlâ, eskiden beri yazıla gelen kalıba göre yazma (Arap imlâsı, Arap imlâsını değiştirmeden kullananların imlâsı, İngiliz, Fransız, Alman imlâları tarih sistemli imlâlardır). 4. Damga sistemli imlâ, kelime yerine damga koyma (Çin yazısı, eski Akat ve Sümer yazıları damga sistemlidir).

Bu imlâların en iyisi ses sistemli olanıdır, bu imlânın öğrenilmesi de kolaydır. İmlânın kolay olması eğitim yönünden de, halkçılık yönünden de faydalıdır. İyi imlânın özelliği, öğrenme kolaylığı ve düşünceyi düzgün anlatmasıdır.

Ondan sonraki iyi imlâ, akraba sistemli imlâdır. En zoru tarih sistemli ve damga sistemli imlâlardır, dedi.

İbrahimoglu Alimcan, sunduğu bildiriye imlâyı kolaylaştırma konusunda Türk yurtlarında ne yapıldığını, hangisinin imlâsının ne durumda olduğunu, imlânın hangi türde olması gerektiğini anlattı. Düzgün imlâ konusunda Türk yurtları içerisinde en ileridekinin Kazak, sonuncuların da Azerbaycan ve Anadolu Türkü olduğu ortaya çıktı. Diğerleri bunların arasında idi. Kurultay ses sistemli imlâyı, gerektiğinde akraba sistemli imlâ ile birleştirip almayı kabul etti. Azerbaycanlılar'ın, Arap harfleriyle ses sistemli imlâ yapmaya imkân olmadığı düşüncesinde oldukları ortaya çıktı. Bu yüzden onlar, ses sistemli olduktan sonra, Lâtin harfleri alınmadan olmaz diyerek, "ses sistemli, Lâtin esaslı sözüne gerek yok desek de" kabul etmediler. Çoğunluğun sözü geçerli olduğu için böylece kabul edildi. Bu konuda ayrı fikirde olduğumuzu anlatıp bıraktık.

Fen sözleriyle ilgili bildirimlerden biri benimki olduğundan, kendi bildirimim de muhtevasını kısaca açıklamak istiyorum. Bildiriye söylediğim: Fen sözleri konusunda Kazak baştan itibaren diğerlerinden farklı bir yol izledi. Başka Türkler, edebiyat dilinin Arap, Fars kelimeleriyle karışarak daha güzel olacağını düşündükleri ve ikinci olarak kendi dillerinden fen kelimesi olmaya lâyık kelimeler aramaya erinip hazır fen kelimeleri aldıkları için, asıl ana dili ve edebiyat dili farklılaşmış, yabancı kelimeler kendi kelimelerini yutarak, yok etme noktasına ulaşmıştır.

Kazak, yabancı kelimeye heveslenmeyip, fen kelimelerini kendi dilinden yapmaya çalıştı. Edebiyat dilinin, köydeki Kazak'ın yazı bilenine de, bilmeyenine de anlaşılır olmasını gözlledi. Dil içerisine ihtilaf düşüp farklılaşmaması için, yabancı kelimeleri yalnızca mecbur olduğu durumda alma yolunu seçti. Bu yolun Kazak bilim adamlarının ilk gurubu tarafından benimsendiği anlatıldı.

Bu yolun başka Türklerin kullanmasına da ters olmadığı söylendi.

Kurultay'ın kararı da bunu esas aldı. Fakat yalnız Kazak'ın değil, başkalarının da kullanmış olmasından dolayı, bizim kullandığımız usule eklemeleri şu oldu. Türk yurtları dillerinin yakınlığına göre guruplara ayrılınsın, fen kelimesi gurup içindeki yurtların hepsine ortak türde alınsın.

İlköğretim seviyesindeki okullarda kullanılan fen kelimelerinin, her yurdun kendi dilinden alınması doğrudur. Ortaöğretim seviyesindeki fen kelimeleri ise gurupların ortaklaşa benimsedikleri kelimeler olsun. Yüksek okullarda ise bütün dünyaya yayılmış olan Avrupa fen kelimeleri kullanılsın denildi.

Lâtin harflerini savunan 7 bildirin 2'sini ilim fetvası şeklinde 2 profesör sundu. Prof. Yakovlev, alfabenin hangi özellikleriyle iyi olacağını, niçin Lâtin harflerinin benimsenmesi gerektiğini düşündüğünü açıkladı. Onun belirttiğine göre, iyi alfabenin dilin seslerini tam karşılması ve harf işaretinin az olması gerekir. Bu iki özellik, Kazak alfabesinde bulunmaktadır. Kazak'tan başka da bu şekilde alfabe olduğunu söylemedi. Arap yazısına inceltme işaretleri koyarak harf sayısını azaltmanın bir tedbir olduğunu söyledi. Lâtin harflerini tercih etme sebebini ise, bu harflerin yaygınlaştığı, Arap harflerinin sınırlı olarak kullanıldığı şeklinde belirtti. Bunun dışında Lâtin harflerinin Arap harflerinden daha başka üstün yönleri olduğunu söylemedi.

Prof. Jirkov, Arap harfinin güzelliğini ancak baskı işleri yönünden zorluğunu, şimdiki bu harfleri kolaylaştırmaya yönelik değişiklik çalışmalarının bunların güzelliğini bozacağını anlattı. Prof. Jirkov'a göre, matbaa için bu harfleri uygunlaştırma amacıyla güzelliklerini bozmaktansa onlardan vazgeçmek daha iyi bir fikirdir. Lâtin harfiyle Arap harfini karşılaştırırken, Arap'ın eski harflerini göz önüne alarak karşılaştırma yaptığı için söylediklerini ispat edemedi.

Daha sonra bildiri sunan Lâtin alfabesi taraftarı beş kişinin beşi de Lâtin harfi ile Arap harfini karşılaştırırken (ortam kendileri için uygun hâle geldiği için) eski Arap harflerini esas aldılar. Çoğunun hiç delili yoktu. Arap harflerinin zayıf yönleri olarak gösterdikleri şeyler, bizim bundan 15-16 yıl önce uğraştığımız Arap imlâsının zayıf yönleri idi.

Bizim 10. Yıllarda çıkarıp attığımız şeyleri bazıları 26. Yıllara kadar koruyup, bunları değiştirme niyetine yeni ulaşabilmelerini kendilerince bir yenilik sanıp, her şekilde kendilerini değiştirmeci kabul etmekteydiler. Tarih sistemli Arap imlâsının değiştirilip, Arap harfleriyle ses sistemli Kazak imlâsını yaptığımızdan haberleri yoktu. Onlar, Arap imlâsını bozmaktan, harfleri bırakmanın daha kolay olduğu, harfleri bırakmadan imlâyı değiştirmenin mümkün olmadığını düşünüyorlardı. Arap harflerinden Lâtin harflerine geçelim demelerinin en temel sebebi buydu. Kazak, Kırgız , Başkurt, Tatar Arap imlâsını değiştirdiği için, bu harflerden bir sıkıntıları yoktu, tekrar düzenleyip daha iyi yapmışlardı. Bu başkalarına mümkün olmayacak bir şey gibi görünüyordu. Meselâ, Arap'ın "خبر" kelimesini beş harfle "خابار" şeklinde yazmak doğru olmaz, fakat Lâtin'in beş harfiyle yazmak mümkündür.

Arap harflerini savunan iki bildiri sunuldu. Bunlardan biri, meselâ Alparoğlu'nun bildirisi, Arap ve Lâtin harflerinin iyiliği veya kötülüğünü ele almadan, Arap harflerinde matbaa için kolaylaştırmak amacıyla yapıla gelen değişikliklerle ilgiliydi. O değişikliklerle yapılan denemeler, Arap harflerini kökünden uzaklaştırmadan yapılacak bazı değişikliklerle matbaa zorluğunun ortadan kalkarak, başkalarından daha iyi olmasa da, kötü de olmayacağını belirtip, ne gibi değişiklikler yapılmış olduğunu gösterdi. Değiştirilen harflerin büyüklerinin günümüzde kullanıldığını, küçüklerinin bırakıldığını açıkladı.

Arap ve Lâtin harflerini terazide tartar gibi karşılaştırıp, fazla-eksik yönlerini delillerle göstererek, Arap harflerini bırakıp Lâtin harflerini almanın hiçbir anlamı olmadığını ortaya koyan bildiri aslında yalnızca Şarapoğlu Alimcan'ın bildirisi oldu. Lâtin harflerine karşı olan bildiri sadece buydu desek de olur, ancak tek de olsa en iyisi oldu. 2 saatten fazla süren bildirinin, burada yüzde birini sığdırmak mümkün değildir. Bu yüzden yalnızca bahsedip geçeyim.

Bildirici meseleyi baştan alıp sondan çıkararak başladı. O şunları söyledi: “Bizim konuştuğumuz ‘alfabe seçme’ meselesi değil, ‘alfabe değiştirme’ meselesidir, ‘alfabe seçme’ ile ‘alfabe değiştirme’ aynı şey değildir.

Türk yurtları alfabesi olmayan yurtlar olsaydı, önüne konulan alfabelere bakarak hoşuna giden birini alırdı. Türk yurtları, şu anda alfabeyle sahip olan yurtlardır. Kullandıkları alfabeyle giden birini alırdı. Türk yurtları, şu anda alfabeyle sahip olan yurtlardır. Kullandıkları alfabeyle bırakıp başka alfabeyle geçtiklerinde okur-yazar insanların tamamı, okuyup yazamaz hâle gelecek, bütün öğretmenler yeniden yazı öğrenecek, bütün matbaaların harfleri yeniden yapılıp, yeniden dökülecek, bütün mürettepler yeniden öğrenecek, ne kadar para harcanacak, pek çok emek sarf edilecek. Bu kadar fazla bedel ödeyerek değiştireceğimiz alfabede eskisine göre çok fazla fevkalâdelik olması gerekir. Böyle fevkalâdelik alacağımız alfabede var mı acaba?” diyerek, iki alfabeyle çeşitli yönlerden karşılaştırdı.

İki alfabenin de iyi ve kötü yönlerini laf olsun diye söylemeden çeşitli ilmî tecrübeleriyle ispatlayıp, kesin deliller göstererek açıkladı. Aslında Lâtin alfabesinde, kabul etmek için o kadar fazla iyi yönler olduğu değil, Arap alfabesinden daha zayıf yönlerinin olduğu ortaya çıktı: Fakat Kurultay’ın kararı yapanlara bağlı olduğundan, önceden karar verilmiş olduğundan, kazanın kulağı kazancının istediği yerden çıktı: “Lâtin alfabesinin daha iyi olduğuna Kurultay karar verdi. Şimdi almak veya almamak her yurdun, her ülkenin kendi isteğindedir.” kararı çoğunlukla geçti.

Ne kadar ispat, delil olduğunu Kurultay’a sunulan bildirimler basılıp çıktığında herkes kendi gözüyle görecektir.

Harf meselesiyle ilgili Kazak tarafından bizim söylediklerimiz şunlar oldu : Bizler medeniyet bakımından geride kalmış yurtlar olduğumuz için, medenî gücümüz de maddî gücümüz de sınırlıdır. Bu sınırlı gücümüzü şu anda gerekli şeylere harcamaktayız. Şu anda bize gerekli olan okuma kitaplarıdır. Bütün gücümüzü buna ayırmaktayız. Bunun dışında da gerekli olan pek çok şey vardır, onları bırakıp çok gerekli olanı yapmaktayız. Harf yönünden şu anda çok fazla bir ihtiyacımız yoktur. Bu Kurultay’da sunulan bildirimlere göre en iyi imlânın da, en

iyi alfabenin de bizimki olduğu ortaya çıktı. İmlâ ve alfabe meselesine gelindiğinde, bizim Rustan da, Almandan da, Fransızdan da, İngilizden de önde olduğumuz anlaşıldı. Azıcık olan gücümüzü, daha ileri gidelim diye bulunduğumuz noktada harcamamız gerekir. Bize acıyanların harf bulup verelim demek yerine, okullarımızı dana ve kuzu ağıllarından çıkarıp, okul yapmalarının daha doğru olacağı söylendi.

Harf konusu dışında sunulan bildiriler iyice incelenmeden komisyona gönderildi. Yalnızca ana dilini okutma konusu üzerinde duruldu, diğerleri hiç tartışılmadan komisyonlara gitti. Ana dilini öğretme konusunda bildiri sunan Prof. Şçerbak'ın sözlerinin muhtevası kısaca şöyleydi: *Şu anda ana dili okutmakta kullanılan yöntemler şunlardır: Ses esaslı yöntem, birleşik şekilli yöntem (Amerikan yöntemi). Hangi yöntemi kullanmanın daha kolay olacağı imlâ sistemine bağlıdır. Ses sistemli imlâyı kullananlara, ses esaslı yöntemle okutmak daha kolay, tarih sistemli imlâyı kullananlara, birleşik şekilli yöntemle okutmak daha kolaydır. Birleşik şekilli yöntem, İngiliz imlâsının ağırlığından doğmuş bir yöntemdir. İngiliz imlâsı tarih sistemlidir. Ses sistemli yöntemle İngiliz imlâsını öğrenmek zor, hatta mümkün değildir. Ses esaslı yöntem, ses sistemli imlâ için oldukça kolaydır. İmlâsı ses sistemli olan yurtlar için öğrenmekte en kolay ve meyveleri en çabuk alınan ses esaslı yöntem olduğu bir gerçektir.*

Birleşik şekilli yöntemin kendisini tek başına alıp, ses esaslı yöntemle karşılaştırdığımızda, hiçbir üstünlüğü yoktur. Yazılışı ve okunuşu farklı farklıdır, yalnızca İngiliz imlâsı için birleşik şekilli yöntemin üstünlüğü vardır. Bizim Rus yöntemcilerin birleşik şekilli yönetime heveslenmelerinin sebebi, onun ses sistemli yönetime göre daha tanınmış olmasıdır,” dedi. “Aslında ses esaslı yöntem, tarih sistemli İngiliz imlâsına nasıl zor ise, birleşik şekilli yöntem de ses sistemli imlâsı olan yurtların kullanmasına aynı şekilde zordur”, dedi.

Kurultay, Türk yurtları için ses sistemli imlâyı kabul ettikten sonra, buna kolay olan ses esaslı yöntem olduğu için, bu yöntemi kabul edip karar çıkardı.

Ana dilini okutmaya ilgili çıkardığı karara da giren bölümler oldu. Bunların en belirginleri şunlardı:

1. Ana dilini öğrenmeyi iyileştirmek için Türk yurtlarının her dilinin açıkça tanınması gerekir. Dil biliminde yetişmiş bilim adamları çıkarmak için öğretmen yetiştiren orta dereceli ve yüksek okullarda dil derslerinin belli bir miktarda yer alması gerekir.
2. İlköğretimdeki dil derslerinde halk edebiyatının ağırlıklı olması gerekir.
3. Orta dereceli okullarda dil dersleri, sistemli bir bilim dalı olarak tek başına okutulmalıdır.
4. Edebiyat, orta dereceli okullarda dünyayı tanıma ilmiyle birlikte ve sistemli olarak edebiyat tarihi şeklinde okutulmalıdır. Edebiyat tarihi okutulurken ana dilin edebiyatından başka, akraba yurtların edebiyatlarını da tanıtmak gerekir.
5. Dil bilimi, yöntem ezberletme şeklinde öğretilmeden, kelimenin şekil, anlam, söz dizimi yönlerini tanıtabilecek türde öğretilmelidir. Kelimenin şekil, anlam, söz dizimi yönlerini tanıtmada gereği olmayan kısımları dil bilimi derslerine sokmamak gerekir.

Okumayla ilgili bu beş meseleyi belirterek Kurultay konusunu kapatalım.